

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การสื่อสารเป็นหนึ่งในบรรดาหลายๆ กิจกรรมของมนุษย์ที่เราทุกคนต่างเห็นถึงความสำคัญแต่ไม่กี่คนเท่านั้นที่สามารถให้นิยามการสื่อสารได้อย่างน่าพอใจ (Fiske, 1990) ทั้งนี้ในงานวิจัยชิ้นนี้ยึดนิยามการสื่อสารที่ว่า การสื่อสารคือการสร้างและการแลกเปลี่ยนของความหมายเพราะเป็นนิยามการสื่อสารที่มีประโยชน์แก่การต่อยอดความรู้ในด้านการผลิตชิ้นงานด้านนิเทศศาสตร์ และพิจารณาเป้าหมายพื้นฐานของการสื่อสารของ มนุษย์ว่ามนุษย์ทำการสื่อสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน (mutual understanding)

นิยามการสื่อสารดังกล่าวสนใจที่จะศึกษาว่าตัวสาร(message), หรือตัวบท(text) มีปฏิสัมพันธ์กับผู้คนเพื่อที่จะสร้างความหมายได้อย่างไร โดยมีวิธีการศึกษาหลักคือสัญวิทยา สัญวิทยามองว่าข้อความเป็นการประกอบขึ้นของสัญลักษณ์ต่างๆ เพื่อสร้างความหมาย ซึ่งผู้ที่ศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ควรทำความเข้าใจอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในปัจจุบันที่เทคโนโลยีทางการสื่อสารได้พัฒนาเข้าสู่ความเป็นดิจิทัล อันส่งผลให้เกิดการควมรวมทางการสื่อสาร (Convergence Communication) กล่าวคือเกิดการซ้อนทับการสื่อความหมายของสื่อหลายประเภทรวมเข้าด้วยกันและเนื้อหาเกิดการถ่ายโยง ยุบรวม ผสมเข้าด้วยกันหรือปรับเปลี่ยนไปตามลักษณะของการควมรวมของสื่อต่างๆ เหล่านั้น (ศิริชัย ศิริกายะ , 2558) นอกจากนี้ เฮนรี เจนกิน (Jenkins , 2006) ได้กล่าวไว้ว่าในยุคสมัยที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการสื่อสาร สื่อดิจิทัลจะเป็นตัวที่มาปลดปล่อยพวกเราออกจากการกีดกันจากสื่อมวลชน พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้เราได้เลือกเฉพาะเนื้อหาที่มีความหมายเฉพาะตัวเราเองได้ นั่นคือดิจิทัลเทคโนโลยีทำให้เกิดการควมรวมและกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการสื่อสารและการสร้างภูมิปัญญาร่วมกัน ตัวอย่างที่เกิดขึ้นให้เราได้เห็นแล้ว

ในปัจจุบัน เช่น การสร้างเนื้อหาโดยใช้เทคนิคการเล่าเรื่องข้ามผ่านสื่อ (Trans-media Storytelling) ซึ่งเป็นวิธีการสร้างเนื้อหาที่ถูกนำมาใช้อย่างกว้างขวางโดยเฉพาะในวงการภาพยนตร์ แต่ถ้าเรามองถึงการสร้างเนื้อหาประเภทอื่นๆ ที่ไม่ได้ใช้การเล่าเรื่องเป็นหลัก เช่น รายการทางโทรทัศน์ที่มีหลากหลายประเภท ทั้งเกมโชว์ สารคดี วาไรตี้ นิตยสารทางอากาศ รายการเหล่านี้จะมีวิธีการสร้างเนื้อหาอย่างไรภายใต้การสื่อสารในยุคดิจิทัลเป็นคำถามที่น่าศึกษายิ่งนัก

นอกจากนี้ ศิริชัย ศิริกายะ (อ้างแล้ว , 2558) ได้เสนอแนะประเด็นที่น่าสนใจของการสื่อสารในยุคดิจิทัลไว้ หนึ่งในนั้นคือประเด็นเรื่องการข้ามผ่านทางการสื่อสาร (Trans-communication) อันเป็นประเด็นที่มาจากการผนวกเอาแนวคิดเกี่ยวกับการควมรวมเข้ากับแนวคิดการมี “ปฏิสัมพันธ์สัมพันธ์” (Symbiosis) ในส่วนของเรื่องการควมรวมอันเป็นลักษณะของการสื่อสารที่เกิดขึ้นนั้น ศิริชัย ศิริกายะ อ้างอิงถึงรูปแบบของการผลิตเนื้อหาในลักษณะที่เป็นการผลิตซ้ำของเครื่องจักรกลตามที่วอลเตอร์ เบนจามิน ได้เขียนไว้ในบทความเรื่อง The work of art in the age of mechanical reproduction โดยเขียนถึงประเด็นที่น่าศึกษาว่าเมื่อเข้าสู่การผลิตซ้ำด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลผลของงานยังคงส่งผลอย่างที่ว่าวอลเตอร์ เบนจามินได้กล่าวไว้หรือไม่ที่ว่า การผลิตซ้ำของเครื่องจักรกลทำให้มนต์ขลัง (aura) ของชิ้นงานนั้นหายไป คงเหลือเพียงแค่การแสดงออกเท่านั้น (expression) ชิ้นงานดังกล่าวควรจะต้องเป็นชิ้นงานทางการสื่อสารที่ข้ามผ่านเวลาและสถานที่อันเป็นบริบทที่สำคัญของการสื่อสาร

จากคุณลักษณะของชิ้นงานที่กล่าวไปข้างต้น ผู้เขียนสนใจพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่อง “ไกลบ้าน” อันเป็นลายพระราชหัตถเลขาเมื่อคราวเสด็จประพาสยุโรปครั้งที่สอง ปีมะแม รัตนโกสินทรศก 126 พุทธศักราช 2450 พระราชทานแก่สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้านิภาภานภดล วิมลประภาวดี (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้านิภาภานภดล กรมขุนอุทัยธานี) หรือ “สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าทิพวดี” รวมจำนวน 43 ฉบับ พระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้านไม่เพียงแต่เป็นบทพระราชนิพนธ์ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ แต่ยังมีคุณค่าทางด้านการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์เพราะเป็นบทพระ

ราชนิพนธ์ที่ถ่ายทอดเรื่องราวที่เกิดขึ้นเมื่อร้อยกว่าปีที่แล้ว และยังคงถูกนำมาถ่ายทอดในรูปแบบอื่น ได้แก่ รายการสารคดีทางโทรทัศน์ ดังนั้นจึงเป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งที่จะศึกษาบทพระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้านในมุมมองทางด้านการสื่อสารในลักษณะของการข้ามผ่านทางการสื่อสารว่าการสื่อสารในแต่ละรูปแบบมีลักษณะอย่างไร และเมื่อมีการแปลงรูปแบบของการสื่อสารแล้ว องค์ประกอบต่าง ๆ ของการสื่อสารมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร เพื่อให้คำตอบที่ได้นี้เป็นแนวทางในการต่อยอดความรู้ในการผลิตชิ้นงานในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อให้ทราบลักษณะกระบวนการข้ามผ่านการสื่อสารของบทพระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้านจากสื่อหนึ่งไปสู่สื่อหนึ่ง
2. เพื่อให้ทราบลักษณะการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบสื่อสารเมื่อมีการข้ามผ่านทางการสื่อสารของบทพระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้าน

ปัญหำการวิจัย

1. ลักษณะกระบวนการข้ามผ่านการสื่อสารของบทพระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้านจากสื่อหนึ่งไปสู่สื่อหนึ่งมีลักษณะอย่างไร
2. ลักษณะการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบสื่อสารเมื่อมีการข้ามผ่านทางการสื่อสารของบทพระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้านมีลักษณะอย่างไร

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ จำกัดขอบเขตของงานวิจัยโดยศึกษาเฉพาะการข้ามผ่านทางการสื่อสารของบทพระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้าน โดยศึกษาจากบทพระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้านที่ถูกจัดพิมพ์เป็นหนังสือเล่มและรายการสารคดีอาหารทางโทรทัศน์ รายการเครื่องเสวยตามเสด็จ...ไกลบ้าน เท่านั้น

ข้อสันนิษฐาน

การข้ามผ่านทางการสื่อสารของบทพระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้าน เกิดจากแปลงรูปแบบการสื่อสาร โดยการแปลงรูปแบบการสื่อสารในแต่ละลำดับจะเกิดการซ้อนทับกันขององค์ประกอบการสื่อสาร และเกิดความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบการสื่อสารในรูปแบบปฏิสัมพันธ์

นิยามศัพท์

การข้ามผ่านทางการสื่อสาร หมายถึง การแปลงรูปแบบของการสร้างความหมายหรือการสร้างเนื้อหาจากสื่อหนึ่งไปยังอีกสื่อหนึ่ง

ไกลบ้าน หมายถึง หนังสือรวมลายพระราชหัตถเลขา(จดหมาย) ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่มีถึงสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าวิภาวดี กรมขุนอุทัยเทพรัตนารี (สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี) ครั้นเสด็จประพาสยุโรปครั้งที่ 2 พ.ศ. 2450 รวมทั้งสิ้น 43 ฉบับ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาเรื่องการข้ามผ่านทางการสื่อสารของบทพระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้าน จะทำให้เข้าใจลักษณะและวิธีการข้ามผ่านทางการสื่อสารของตัวสื่อและตัวสาร ในมิติด้านเวลาและสถานที่ซึ่งความรู้ตรงนี้จะนำไปสู่การต่อยอดองค์ความรู้ในด้านการสื่อสารโดยใช้สื่อ , การผลิตชิ้นงานด้านสื่อสารมวลชนในการสื่อสารยุคดิจิทัล